

Методологія історії

УДК 930.1(477)

П. А. Кравченко, А. І. Мельник

ЧИ ІСНУЮТЬ «ВЕКТОРИ» ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ?

У статті доводиться, що модель глобального інтегрування для України можлива лише за умов специфічної зовнішньополітичної багатовекторності. Головна ідея багатовекторності полягає у відстоюванні Україною власних національних інтересів, але в союзі з країнами, які не зазіхають на її суверенітет і територіальну цілісність.

Ключові слова: багатовекторність, вектор розвитку, геополітичні пріоритети, закони історії, історія, національні інтереси, національна стратегія, політичний суб'єкт, самоорганізація суспільства, цивілізаційний простір.

Для становлення нових держав, якою є Україна, дуже важливо прояснити один методологічний момент: чи існують вектори історичного розвитку? Якщо їх не існує, а є довільна воля людей, котрі «роблять» історію як їм заманеться, або мету історії визначає Бог, то нам треба лише покладатися на волю геніїв, лідерів чи на волю Бога. Здається, що це спрощена проблема. Але з її приводу століттями йдуть дискусії. І все більше науковців займають чітку позицію у тому, що цивілізаційна направленість історії є та нові держави вибирають свій шлях між конкретними векторами історії.

Ми приєднуємося до цієї думки, але заради наукової об'єктивності повинні вказати на три моделі історії, які найбільше обговорюються: а) *історія випадкова і хаотична*. Вона залежить від окремих людей (королі, імператори, вожді й т. ін.), які що хочуть, те й роблять з державами і світом. Діяльність таких людей, як Чингізхан, Наполеон, Ленін, Сталін, Рузвельт, Черчилль та інших правителів, лише частково підтверджують це. Але вони пішли з історичного поля, а історія продовжується, історичні тенденції зберігаються; б) *історія циклічна*. У це вірили мислителі стародавніх Єгипту, Греції, Ізраїлю. Біблія говорить, що було, те й буде. Але історична практика не підтверджує це. Так, рабство змогло відродитися у США і деяких інших країнах. Але у нових формах і тимчасово. Людство йде до нових рубежів, до нових форм праці та життя; в) *історія скерована*. Існують визначені вектори розвитку, які не дозволяють суспільного хаосу і повернення до попередніх історичних фаз. У цьому випадкові повинен бути механізм, який визначає цю скерованість. І він є – це механізм організації й самоорганізації суспільства, який має багато «гвинтиків» – суспільна думка, політика, мораль, естетика, економіка, традиції тощо. Це питання ґрунтовно розглянуті в працях К. Ясперса і В. Андрущенка [16; 1] та інших дослідників.

Можна дискутувати з приводу існування об'єктивних законів історії. Тут К. Маркс і Ф. Енгельс, мабуть, абсолютували загальні тенденції історії, «довели» їх до рівня «об'єктивності» природних. У той час як в історії будь-які суспільні

думки та дії є поєднанням об'єктивного й суб'єктивного, оскільки в історії мислять і діють соціальні (історичні) суб'єкти. І цю суб'єктивність ми нікуди не подінемо. Прийшли до влади такі суб'єкти, як О. Македонський, Наполеон, Гітлер, Сталін, вони скорегували вектори історичного розвитку не тільки своїх країн, але й значної частини світу в глобальному масштабі, хоча загальні цивілізаційні вектори світової історії збереглися, та навіть така імперія, як СРСР, розвалилася, а народи, які утворювали цю імперію, повертаються в річище загальних тенденцій історії.

Слід зауважити, що гіпотези, концепції глобальної (космічної) визначеності історії сьогодні піддаються обґрунтованій критиці. У той же час ми не можемо відкинути факт, що минуле і сьогодення країни, держави значною мірою впливає на її майбутнє. Але це лише часткова визначеність майбутнього. Хід історії, на щастя, визначається не в результаті якогось іманентно наявного «смислу» історії, а в результаті багатьох факторів внутрішньодержавного й міжнародного розвитку. Наприклад, історичну долю наймогутнішої сьогодні країни – США – визначає не тільки «американська мрія», але їхня внутрішня і зовнішня політика. Югославська, Іракська, Лівійська та інші війни можуть підірвати не тільки військову, але й економічну і моральну могутність США, знизити глобальний вплив цієї країни у світі.

Це важливо враховувати й Україні. Як правильно пише В. Андрущенко, «глобалізація встановлює нову ієрархію країн і народів, нові правила міжнародних взаємовідносин, відкриває нові можливості й горизонти суспільного розвитку. Чи скористається ними Україна? Якою вона ввійде в європейський простір? Чи приймуть нас в Європі й у світі та якими обмеженнями обернуться для нас інтеграційні процеси, що посилюються? Багато в чому це залежить від внутрішнього вибору, який здійснить Україна відносно моделі й способу власного розвитку, як вона його реалізує ...» [1, с.6]. Дійсно, не тільки ми вибираємо, але й нас вибирають. Вступ до НАТО, ЄС – це не тільки наш вибір, але й вибір тих, хто прийме або не прийме Україну.

Геополітичне положення України на межі двох великих цивілізаційних просторів – європейського та євразійського було і є одним з визначальних факторів її історичної й політичної долі. Географічно Україна завжди була та залишається центральноевропейською країною. Історично і політично протягом щонайменше чотирьох століть значна частина України перебувала під впливом євразійської соціально-культурної традиції, Російської, а пізніше – Радянської імперії. Розщеплення національної ментальності та як наслідок цього складність формування когерентної системи геополітичних пріоритетів, національних інтересів, єдиної національної стратегії чималою мірою зумовили невдачу спроб побудови національної державності України у XVII і на початку XX століть, сучасні труднощі становлення України як європейської держави.

Нестійкість, хаотичність політичних координат України у континентальному просторі фіксуються у потребі «політичного вибору», до якого українська державотворча еліта не могла не залучатися з огляду на особливості хоча б географічного положення. Стратегія періоду Першої світової війни (фінал – руїна держав-імперій, відступ імперського мислення на Заході та зміна імперських декорацій на Сході, поява низки самостійних держав, серед яких шанс державотворення дістала й Україна) була повністю заперечена стратегією ідеологічного протистояння радянської держави-гіганта, «третього рейху» і

західних демократій, протистояння, головною ланкою якого стала Друга світова війна.

Сукупність подій 1930 – 40-их років відбувалася за умов мінімальної участі України, яка реально не володіла основоположними чинниками державного суверенітету, а відтак перебувала на становищі заручниці радянської геополітики сталінського зразка.

Третя стратегія – стратегія періоду «холодної війни» – закріпила перебування України у Східній макросистемі агресивних приготувань із перспективою її участі в імовірних військових діях світового рівня на засадах територіально значного, але виключно об'єктного геополітичного утворення.

Нарешті, становлення лише четвертої стратегії європейської макросистемної трансформації кінця ХХ – початку ХХІ століття дозволяє відносити Україну до політичних суб'єктів, спроможних відігравати помітну роль на континенті. Проте, набувши певного політичного авторитету в рухливому середовищі сучасної Європи, Україна опинилася перед вибором альтернативних моделей геополітичної поведінки.

Отже, можна стверджувати, що потреба політичного вибору постає як проблема історичного пізнання. Україна має обирати три шляхи в цій ситуації. Вибір перший – євроцентристська орієнтація з поступовим еволюційним уходженням у єдину Європу, використовуючи регіональні альянси з найближчими сусідами по Європі, встановлення особливих відносин з Польщею, Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Туреччиною, не забуваючи при цьому перспективи партнерських відносин з Німеччиною, Францією, Великобританією та іншими країнами Європи.

Вибір другий – євразійська орієнтація. Без тісних відносин з Росією, Казахстаном, середньоазіатськими та кавказькими державами нам не обійтись, але тут є деяка небезпека. Зважаючи на те, що Росії бракує традицій, досвіду, механізмів рівноправного співробітництва з менш сильними партнерами, враховуючи її сировинний, економічний та військовий потенціали, знову можемо наразитися на спробу підкорення народів колишнього СРСР, перетворення їхніх держав на маріонеткові. На цю загрозу треба зважати й нейтралізувати через відповідні угоди як з Росією, так і з НАТО.

Вибір третій – роль «вільного стрільця», який шукає свою удачу по всій планеті, з орієнтацією на світові центри економічного розвитку, капіталу (щось близьке до стратегії Великобританії, яка має опорні пункти в усіх-усюдах, досвід сторіч щодо торгівлі у світі, механізм співробітництва). Британська співдружність націй і сьогодні має конкурентоспроможну економіку й ефективну політику.

Який вибір перспективніший? Чому Україна досі балансує між Заходом та Сходом? Фахівці зазначають, що однозначної відповіді на це питання немає через низку факторів [14, с.226-228].

По-перше, у 1991 році населення України у своїй більшості не було готовим політично, психологічно та ідеологічно до союзу із «західним імперіалізмом, котрий готується до світової війни». Діяли десятиліттями втовкмачуванні в голови стереотипи, що Захід є нашим ворогом, який готовий будь-якої хвилини знищити СРСР і перетворити всіх «вільних радянських людей» (!) на експлуатовану рабську силу. Навіть після того, як минули роки, коли можна було реально переконатися, де свобода, а де тоталітаризм, та чи хоче Захід перетворювати

пострадянський простір на колонію, серед населення України існують побоювання з приводу союзу із Заходом, і багато хто звично орієнтується на Схід. Навіть у 1999 році тільки шоста частина населення була готова підтримати курс «на Захід», хоча в 1992 році ця готовність була вищою [13, с.394]. У 2008 році рівень 1999 року зберігся.

По-друге, зруйнування двополюсного світу на початку 1990-их років не привело до обіцяного «відкриття дверей» на Захід для більшості пострадянських країн, і передусім для Росії й України, оскільки вони були занадто великі для швидкої конвергенції (та інтеграції) із Заходом. Крім того, Захід застосував подвійні стандарти щодо пострадянських країн. Так званий західний демократичний універсалізм використовується тільки для країн Заходу. Пострадянські країни опинилися в оцінному полі нового варіанта прозахідного ізоляціонізму, коли для них були застосовані жорсткі візові, квотні й гуманітарні стандарти, як і для так званих «недружніх країн». Виняток зроблено лише для трьох країн Балтії – Литви, Латвії, Естонії, як країн, що були окуповані СРСР.

По-третє, курс «на Захід» не може бути реалізований без налагодження тісного співробітництва з НАТО, оскільки Україна більш цінна для НАТО, ніж для Європейського Союзу, для якого значна частина української продукції (особливо сільськогосподарської) – лише додатковий клопіт. ЄС і НАТО – це досить стабільні, консервативні інституції з цілком сформованими традиціями й вимогами до тих, хто має велике бажання стати їхніми членами. Вони проводять політику поступового розширення, щоб не перенапружити бюджети своїх країн-членів, не знизити життєві стандарти. США та їхні союзники по НАТО в умовах відсутності явної воєнної загрози не готові йти на надмірні економічні жертви навіть задля очевидних політичних вигід з ізоляції Росії, яка залишається потенційним противником НАТО. Крім того, Україна не готова виконувати обов'язкові вимоги для кандидатів у НАТО: досягнення досить високого рівня і пропорцій (на зброю, обмундирування і харчування, на військову інфраструктуру) фінансування Збройних сил; забезпечення визначеної чисельності армії; перехід на зброю, що відповідає стандартам НАТО тощо [8, с.24-25].

По-четверте, європейський чи євразійський шлях України залежить не від політичної риторики, не від декларацій про наміри. Шлях у майбутнє залежить від темпів і якості перетворень, від бажання народу йти до Європи, до нормального цивілізованого життя або залишатися в «азійщині» – з тоталітаризмом, кримінальною державою, з безправною особою. Крім того, політичним лідерам та народу України треба розуміти, що якщо Україна не досягне загально визначених критеріїв рівня життя, демократії, то не буде позитивного рішення з боку тих, хто приймає, – членів НАТО і ЄС.

Таким чином, з точки зору історичного пізнання потреба політичного вибору відображається у пошуку цивілізаційної ідентифікації України, створенні у ній повноцінного демократичного суспільства.

Потреба політичного вибору постає і проблемою соціальної практики, адже Україна повинна відстоювати свої національні інтереси, розв'язувати проблеми безпеки, економічного та соціального розвитку.

За останні сімнадцять років в Україні було розроблено декілька зовнішньополітичних концепцій, які мали під собою певний історичний і політичний ґрунт, але водночас не вписувалися в нову систему геополітичних

відносин. У цих концепціях були зафіксовані бажання: втекти від Росії; отримати «ядерну парасольку» від США шляхом вступу до НАТО; вступити до Європейського Союзу, стати рівною серед рівних у світі й здійснювати багатовекторну політику тощо. Проте реальність показала, що будь-яке бажання може здійснитись, якщо твоє бажання збігається з інтересами твоїх сильніших партнерів. Такої ситуації для України, зауважує О. Їжак, не склалося [9, с.61-62].

Історія свідчить, що зовнішньополітичний курс середніх і малих країн, які перебувають у кризовій ситуації, не може бути цілком самостійним. На їхній зовнішньополітичний курс чинять дуже сильний вплив більш могутні, багаті країни, які їм допомагають. Водночас зрозуміло, що кожна країна «грає» у сфері міжнародних відносин з багатьма партнерами, кожен з яких дбає лише про свої національні інтереси. Тому ефективність міжнародної політики держави залежить не тільки від стратегії і тактики відстоювання власних національних інтересів, а і від здатності погодити їх з національними інтересами своїх партнерів. А партнери можуть враховувати або не враховувати інтереси країни, що перебуває в кризі.

Виходячи з цього, Україна прагне усвідомити себе в геополітичному просторі в контексті розвитку світової цивілізації, визначити свої пріоритети, реальні національні інтереси й виробити стратегію і тактику їх реалізації з урахуванням інтересів своїх стратегічних партнерів та сусідів. Розв'язання цих завдань привело до вироблення науково обгрунтованої геостратегії, одним із головних принципів якої для України став у перші роки незалежності принцип багатовекторності [5, 6].

Багатовекторність характерна для зовнішньої політики багатьох держав, але для України, з її особливим геополітичним положенням, вона набуває вирішального значення і пов'язана з конкретними перевагами. Історичні та географічні реалії практично виключають можливість орієнтації України лише на один стратегічний зовнішньополітичний напрям. Проте поняття «багатовекторність» у розумінні політичної еліти слід розглядати як розвиток і підтримку відносин позаблокової держави з багатьма учасниками міжнародного життя [5, 12]. Але згодом було уточнено поняття «багатовекторність» як євроінтеграція і збереження рівноправних, добросусідських відносин з усіма сусідами України, в першу чергу з Росією. Також значна частина політичної еліти України зрозуміла, що в сучасних умовах зберігати статус «позаблокості» не вдається через відсутність матеріально-фінансових ресурсів утримання великої армії, яка забезпечила б захист суверенітету в умовах, коли Росія проголосила курс на відродження імперії.

У стратегічному відношенні доля України залежатиме від її здатності знайти свій шлях і модель розвитку, модель глобального інтегрування, розроблення якої для України можлива лише за умов специфічної зовнішньополітичної багатовекторності, коли багатовекторність аж ніяк не означає рівновекторності й зовсім не припускає рівнозначності всіх її складових. Серед багатьох векторів завжди виділяються ті, що є пріоритетними, головними, які, власне, і визначають стратегію зовнішньої політики держави, її стратегічних партнерів [3, 4]. Втім, вважають фахівці, головна ідея багатовекторності полягає у відстоюванні Україною власних національних інтересів, але в союзі з країнами, які не зазіхають на її суверенітет та територіальну цілісність.

У соціально-практичному плані потреба політичного вибору спрямована на суспільний розвиток країни. Головне завдання вибору, на погляд С.Біляцького, – визначити ресурси і способи створення сильної, демократичної державності; вибрати цілі й методи досягнення внутрішньої злагоди різних верств та груп, партій і рухів, подолати прояви ворожнечі; вказати шляхи налагодження партнерських відносин з країнами світу й передусім із сусідами [2]. З цим можна погодитися. Але чи варто ігнорувати внутрішні та зовнішні загрози, особливо в умовах, коли деякі країни-сусіди висувують територіальні претензії?

Крім того, сьогодні українська державність страждає не тільки тому, що їй бракує чітких уявлень про цілі й перспективи країни в світовому геополітичному просторі, і тому, що дуже часто немає обґрунтованої програми політичних дій у самій країні на найближчі роки. Спостерігаються й антиукраїнські постімперські та суперсамостійницькі настрої й орієнтації. Мають вплив в Україні ще і процеси відштовхування частин старої супердержави (колишній СРСР) на рівні центрів республік та формування нових зв'язків між регіональними структурами цих держав [11]. В Україні взаємозв'язки і політичні орієнтації регіонів є дуже складною, конфліктогенною проблемою, яка потребує постійної уваги.

У проведенні політичних реформ владі України важливо окреслити проблему поєднання стратегії та тактики творення нових державних структур з політикою проведення правової й адміністративно-територіальної реформ, тобто інтеграції регіональних структур, соціумів, управлінських систем у єдину систему держави, яка вже не замкнена на імперський центр, але ще не стала рівною серед рівних у світі, однак разом із тим прагне гармонізувати взаємовідносини центру держави і регіонів. Пошук «золотої середини» між дезінтеграцією та новою інтеграцією, яка може мати на меті ремісію наддержави, є дуже важливим. Він може дати позитивний ефект через вироблення й реалізацію на практиці концепції прискорення будівництва за взаємопідтримки нових держав і введення міжрегіональних відносин різних суб'єктів з інших країн у форму нормальних міждержавних.

У цьому плані слід значною мірою погодитися з висновками більшості експертів, які підкреслюють, що здійснення політичного вибору має розв'язати низку важливих завдань внутрішнього розвитку і входження в системи міжнародної безпеки, економічного й політичного співробітництва, зокрема:

1. Зміцнення статусу України як суверенної незалежної держави, укріплення фундаментальних цінностей та інституцій, що забезпечують добробут, безпеку і соціокультурний прогрес.

2. Включення України до європейського цивілізаційного й політичного простору, всебічна інтеграція до європейських та євроатлантичних політичних і соціальних структур, а також структур безпеки.

3. Збереження потенціалу стримування як власного, так і колективного завдяки участі в європейських структурах безпеки, укладання двосторонніх та багатосторонніх договорів, отримання відповідних запевнень і гарантій безпеки тощо. Особливо це важливо в умовах нового витка гонки озброєнь.

4. Пріоритетну орієнтацію на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС). Поглиблення спеціального партнерства з НАТО, курс на приєднання (як перший крок) до політичних структур цієї організації як наріжного каменя структури

європейської безпеки. Хоча в українському суспільстві немає консенсусу відносно цієї орієнтації.

5. Укріплення стратегічного партнерства з США та зв'язків із країнами Західної Європи відповідно до національних інтересів і пріоритетів, підтримку й розвиток рівноправних, взаємовигідних економічних, політичних і соціокультурних відносин з Росією.

6. Укріплення та консолідацію особливих відносин із стратегічно важливими сусідами, насамперед Польщею, країнами Балтії, Туреччини, Грузією, Азербайджаном, країнами Вишеградської групи і Середньої Азії.

7. Цілеспрямовану діяльність з формування «пооясу стабільності» та регіональних структур безпеки від Балтійського і Чорного морів до Закавказзя й Середньої Азії.

8. Активну участь у створенні європейських та євразійських «транспортних коридорів» як по Балто-Чорноморсько-Близькосхідній осі, так і по осі Західна Європа – Україна – Закавказзя – Середня Азія – Китай». Використання цих коридорів для створення надійної багатоальтернативної системи постачання енергоносіїв і стратегічно важливої сировини.

9. Протидію неконтрольованому іноземному економічному проникненню та всебічний захист економічного суверенітету. Недопущення встановлення будь-яких форм економічної і політичної залежності, блокування поточних спроб односторонньої іноземної соціально-культурної та інформаційної експансії і домінування.

10. Цілеспрямоване формування в масовій свідомості універсальних загальнолюдських цінностей і соціокультурних орієнтацій у тісному взаємозв'язку із системою національних цінностей [15, с.3-5].

Виходячи з цього, можна стверджувати, що розроблення засад політичного вибору є одним із найважливіших завдань політичної еліти. Адже тільки створивши сприятливе й безпечне середовище для свого розвитку, Україна зможе сприятливо розвиватися у світовому просторі.

Безумовно, частина названих проблем поки що дискусійна в плані неповної або поки що незначної підтримки з боку населення України. Але суспільна наука має випереджати громадську думку у визначенні пріоритетів суспільного розвитку, а не плентатися «у хвості» громадської думки, хоча враховувати її необхідно. Це для політиків важливо «гратися» з громадською думкою, щоб бути обраними до Верховної Ради, на посаду президента, в органи самоуправління тощо [7, с.377-395]. У суспільствознавців, особливо у філософів і політологів, інше завдання – шукати нові шляхи розвитку України, щоб забезпечити добробут народу, внутрішню й зовнішню безпеку країни, її прогрес. І тут варто враховувати в першу чергу об'єктивні потреби та інтереси країни, держави і того ж таки народу. Народ може піддаватися ситуативним емоціям, маніпулятивним технологіям [10], а науковці не мають на це права. Їхнє завдання – реальний аналіз ситуації, пошук реальної перспективи розвитку. Врахування громадських настроїв теж важливе питання, але не пріоритетне для науковців. Інакше не розробиш програм докорінних змін, які в тактичному вимірі можуть не подобатися деяким групам населення.

Аналіз геополітичних особливостей України дає підстави стверджувати, що вона в цьому відношенні має багато переваг, оскільки вигідно вирізняється і своїм

географічним положенням, і розмірами території, й чисельністю населення, і родючістю ґрунтів, і багатими природними ресурсами, і сприятливими кліматичними умовами. Той факт, що Україна є європейською державою, у вітчизняному науковому середовищі ні в кого не викликає сумнівів. Її європейська сутність зумовлюється історичним минулим, географічним становищем, належністю до суспільно-політичних та культурних традицій європейської цивілізації, демографічним складом населення, сталістю економічних зв'язків з європейськими країнами.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Організоване суспільство / В.П.Андрущенко. – К.: Атлант ЮЕмСі, 2006. – 503 с.
2. Біляцький С.Д. Десять років, які потрясли нас / С.Д. Біляцький // Політика і час. – 2001. – № 7. – С. 10-24.
3. Гречанінов В.О. Після розпаду біполярної системи / В.О.Гречанінов // Політика і час. – 2002. – № 1. – С. 58-67.
4. Гречанінов В.О. Шляхом Євроатлантичної інтеграції / В.О.Гречанінов // Політика і час. – 2003. – №2. – С. 26-34.
5. Данилевский Н.Я. Россия и Европа / Н.Я. Данилевский. – М.: Мысль, 1991. – 513 с.
6. Деменко О. Українська геополітика ХХІ ст.: євразійство чи євроінтеграція? / О.Деменко // Людина і політика. – 2004. – №1. – С. 73-82.
7. Ильин В.В. Власть и деньги / В.В.Ильин. – К.: Книга, 2008. – 560 с.
8. Їжак О. Європейська та євроатлантична інтеграція України в оборонно-промисловій сфері / О.Їжак // Економічний часопис. – 2005. – №7-8. – С. 23-26.
9. Їжак О. Інтеграція без насильства / О.Їжак // Політика і час. – 2005. – №2. – С. 61-70.
10. Карівець І.В. Повсякдення: між трансценденталізмом і дивовижністю / І.В.Карівець. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 256 с.
11. Кириченко В.П. Захід чи Схід: пошук балансу / В.П.Кириченко // Політика і час. – 2000. – №10. – С. 8-11.
12. Матійчик Я.П. Між Європою й Азією. Пріоритети зовнішньої політики України у контексті геополітичного розвитку / Я.П.Матійчик // Політика і час. – 2002. – №9. – С. 73-83.
13. Михальченко М. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи / М. Михальченко. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2004. – 488 с.
14. Теоретичні проблеми сучасної етики / А.М.Єрмоленко, Г.Д.Ємельяненко, М.М.Кисельов, П.А.Кравченко. – Полтава: Полтавський літератор, 2012. – 232 с.
15. Цінності та постекзистенціалістське мислення / Г.Д. Ємельяненко, К.Ю. Райда, С.Л.Шевченко. – К.–П.–С.: Вид. ПАРАПАН, 2012. – 150 с.
16. Ясперс К. Истоки истории и ее цель / К. Ясперс // Смысл и назначение истории; [пер. с нем.]. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

П. А. Кравченко, А. И. Мельник

СУЩЕСТВУЮТ ЛИ «ВЕКТОРЫ» ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЛЯ УКРАИНЫ?

В статье доказывається, что модель глобального интегрирования для Украины возможна лишь при условиях специфической внешнеполитической многовекторности. Главная идея многовекторности состоит в отстаивании Украиной собственных национальных интересов, но в союзе со странами, которые не претендуют на ее суверенитет и территориальную целостность.

Ключевые слова: *многовекторность, вектор развития, геополитические приоритеты, законы истории, история, национальные интересы, национальная стратегия, политический субъект, самоорганизация общества, цивилизационное пространство.*

P.A. Kravchenko, A.I. Melnik

**ARE THERE THE “VECTORS”
OF THE HISTORICAL DEVELOPMENT FOR UKRAINE?**

It is proved in the paper that the model of global integration for Ukraine is possible only under specific conditions of a multi-vector foreign policy. The main idea of multiple vectors means Ukraine's defending of its own national interests, but in union with the countries that do not claim to its sovereignty and territorial integrity.

Keywords: *multiple vectors, vector of development, geopolitical priorities, the laws of history, history, national interests, national strategy, a political entity, the self-organization of society, cultural space.*

Надійшла до редакції 12 лютого 2013 року